

مشور حقوق دانشجوئی

مشور حقوق دانشجویی

دیراست دوم

عنوان و نام: منشور حقوق دانشجویی
پدیدآورنده: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مشخصات ناشر: تهران، دفتر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی وزارت
علوم، تحقیقات و فناوری.
مشخصات ظاهری: ۸۰ صفحه
شابک: 2-978-600-5753-59
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبای مختصر
یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی: 3865124

منشور حقوق دانشجویی

پدیدآورنده: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
ناشر: دفتر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات
و فناوری
طراح جلد: تورج صابری‌وند
چاپ یکم (ویراست دوم): تابستان ۱۳۹۶
شمارگان: ۲۰۰۰۰ نسخه
نشانی: تهران، شهرک قدس، بلوار خورده‌پن، هرمان، ساختمان وزارت علوم، تحقیقات و
فناوری، طبقه دوازدهم
تلفن: ۸۲۲۳۳۲۱۲ نمابر: ۸۲۲۳۳۲۳۳
پست الکترونیکی: info@msrt.ir

فهرست

مقدمه / ۱

فصل اول حقوق اساسی / ۷

- ماده ۱. حق دسترسی به آموزش عالی رایگان..... ۹
- ماده ۲. حق برخورداری از حقوق برابر..... ۱۰
- ماده ۳. حق منع تبعیضات ناروا..... ۱۰
- ماده ۴. حق بر آزادی..... ۱۰
- ماده ۵. حق بر امنیت شهروندی..... ۱۰
- ماده ۶. حق بر حریم خصوصی..... ۱۱
- ماده ۷. حق بر آزادی اندیشه و بیان..... ۱۱
- ماده ۸. حق دسترسی به اطلاعات..... ۱۲
- ماده ۹. حق دادخواهی..... ۱۲
- ماده ۱۰. حق برخورداری از دادرسی عادلانه..... ۱۲
- ماده ۱۱. حق تشکیل انجمن‌های سیاسی و صنفی..... ۱۲
- ماده ۱۲. حق تشکیل اجتماعات..... ۱۳
- ماده ۱۳. حق برخورداری از تأمین اجتماعی..... ۱۳
- ماده ۱۴. حق برخورداری از سطح زندگی مناسب..... ۱۳
- ماده ۱۵. حق دسترسی و مشارکت فرهنگی..... ۱۳
- ماده ۱۶. حق استفاده قومیت‌ها از زبان‌های قومی و محلی..... ۱۴
- ماده ۱۷. محدود بودن تخلفات به حدود قوانین..... ۱۴

فصل دوم حقوق آموزشی و پژوهشی / ۱۵

- ماده ۱۸. حق تحصیل دانشگاهی..... ۱۷
- ماده ۱۹. حق برخورداری از فرصت‌های برابر آموزشی در دوره تحصیلات تکمیلی..... ۱۹
- ماده ۲۰. حق انتخاب واحد..... ۲۰
- ماده ۲۱. حق برخورداری از ارزشیابی عادلانه و اعتراض به نمره..... ۲۱
- ماده ۲۲. حق فرصت جبران..... ۲۲
- ماده ۲۳. حق درخواست تمدید سنوات..... ۲۳
- ماده ۲۴. حق انتخاب استاد راهنما و موضوع پایان‌نامه..... ۲۳
- ماده ۲۵. حق مالکیت فکری..... ۲۴
- ماده ۲۶. حق برخورداری از حمایت پژوهشی..... ۲۴
- ماده ۲۷. حق شرکت در جشنواره‌های علمی..... ۲۴
- ماده ۲۸. حق مرخصی..... ۲۵
- ماده ۲۹. حق تغییر رشته و گرایش..... ۲۵
- ماده ۳۰. حق مهمان شدن و انتقالی..... ۲۶
- ماده ۳۱. حقوق دانشجویان نخبه، ممتاز و استعداد درخشان..... ۲۶

فصل سوم حقوق صنفی و رفاهی / ۲۷

- ماده ۳۲. حق برخورداری از شورای صنفی و رفاهی..... ۲۹
- ماده ۳۳. حق حضور نمایندگان شوراهای صنفی در شوراهای دانشگاهی... ۳۰
- ماده ۳۴. حق برخورداری از وام تحصیلی..... ۳۱
- ماده ۳۵. حق برخورداری از بیمه درمانی..... ۳۱
- ماده ۳۶. حق برخورداری از خوابگاه..... ۳۲
- ماده ۳۷. حق برخورداری از فضاها و امکانات ورزشی..... ۳۲
- ماده ۳۸. حقوق رفاهی برخی گروه‌های خاص..... ۳۳
- ماده ۳۹. حق انجام کار دانشجویی..... ۳۳
- ماده ۴۰. حق انتخاب به‌عنوان دانشجوی نمونه..... ۳۴
- ماده ۴۱. حق لغو تعهد خدمت..... ۳۴

فصل چهارم حقوق سیاسی / ۳۵

- ماده ۴۲. حق عضویت و فعالیت در تشکل‌های اسلامی دانشگاهیان..... ۳۷
- ماده ۴۳. حق تأسیس تشکل‌های اسلامی و اتحادیه تشکل‌های اسلامی دانشگاهیان..... ۳۸

- ماده ۴۴. حق فعالیت مطبوعاتی سیاسی ۳۹
- ماده ۴۵. حق آزادی بیان در دانشگاه ۴۰
- ماده ۴۶. حق انتقاد و مطالبه‌گری ۴۱

فصل پنجم حقوق فرهنگی و اجتماعی / ۴۳

- ماده ۴۷. حق عضویت و فعالیت در نهادهای اجتماعی و فرهنگی ۴۵
- ماده ۴۸. حق تأسیس نهادهای اجتماعی و فرهنگی ۴۶
- ماده ۴۹. حق فعالیت مطبوعاتی علمی، فرهنگی و اجتماعی ۴۷
- ماده ۵۰. حق برگزاری و شرکت در اردوهای دانشجویی ۴۸
- ماده ۵۱. حق نمایندگی و مشارکت در شوراهای دانشگاه ۴۹
- ماده ۵۲. حق شرکت در جشنواره‌ها و مسابقات فرهنگی و اجتماعی ۵۰

فصل ششم حقوق انضباطی / ۵۳

- ماده ۵۳. حق رسیدگی به تخلفات دانشجویی در شوراهای انضباطی ۵۵
- ماده ۵۴. حق تفهیم برخوردار از حقوق انضباطی و مفاد آنها ۵۶
- ماده ۵۵. حق اطلاع از اتهام ۵۶
- ماده ۵۶. حق برخوردار از اصل برائت ۵۷
- ماده ۵۷. حق دفاع ۵۸
- ماده ۵۸. حق استماع دفاعیه ۵۸
- ماده ۵۹. حق اطلاع از حکم ۵۸
- ماده ۶۰. حق برخوردار از رسیدگی سریع و منصفانه ۵۹
- ماده ۶۱. حق تجدیدنظرخواهی ۶۰
- ماده ۶۲. حق رسیدگی دومرحله‌ای در شورای انضباطی مرکزی ۶۲
- ماده ۶۳. حق استفاده از امکانات دانشگاه و خوابگاه در طول زمان رسیدگی ۶۲
- ماده ۶۴. حق حفظ حریم خصوصی ۶۳
- ماده ۶۵. حق حفظ اسرار ۶۳
- ماده ۶۶. حق درخواست تعلیق و تخفیف ۶۳
- ماده ۶۷. حق امحای سوابق ۶۴
- ماده ۶۸. حق شکایت ۶۵

عناوین اختصاری / ۶۷

مقدمه

یکی از اساسی‌ترین مطالبات نهضت مشروطیت، قانون و حکومت قانون بود. مشروطه‌خواهان و نوگرایان، مهار ظلم، غلبه بر عقب‌ماندگی و رهایی از سلايق و اميال بی‌قیدوبند حاکمان را در وجود قانون می‌جستند. از آن زمان تا کنون همواره یکی از آرمان‌ها و آرزوهای اجتماعی سیاسی ایرانیان، حاکمیت قانون بوده است. این مطالبه در صدر خواسته‌های انقلاب اسلامی هم قرار داشت و رهبران و بنیان‌گذاران انقلاب از همان روزهای نخست بر آن تأکید داشته‌اند. لذا بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی، قانون اساسی تدوین و به رأی گذاشته شد.

به‌رغم این تلاش‌های رسمی و سیاسی، جامعه ما تا رسیدن به یک جامعه قانون‌مدار فاصله زیادی دارد. جامعه‌ای قانون‌گرا محسوب می‌شود که قوانین به شکل جامع و دقیق در آن رعایت شود، همه افراد جامعه به قانون پایبندی نشان دهند، قانون یک ارزش و هنجار اجتماعی به‌شمار آید، همه در برابر قانون مساوی باشند، قانونمندی به ویژگی درونی و فرهنگی افراد تبدیل شود، قانون بر هر فردی برتر باشد و هیچ مرجعی برتر از قانون قرار نگیرد، درعین حال مراجع نظارتی بر اجرای قوانین نظارت جدی داشته باشند و با تخلفات احتمالی برخورد کنند.

نهادینه‌شدن قانون در جامعه مستلزم آموزش، ترویج آگاهی و جامعه‌پذیری افراد است. در این زمینه نهادهای آموزشی و رسانه‌های جمعی نقشی اثرگذار دارند. دانشگاه به‌مثابه نهادی علمی، آموزشی و فرهنگی از رهگذر آموزش‌های رسمی و غیررسمی می‌تواند دانشجویانی پایبند به قانون تربیت کند. درضمن می‌تواند نهادی پیشرو و الگو در پایبندی به قانون باشد. دانشگاه قانون‌مدار تعاملات و مناسبات اجتماعی قاعده‌مندتری دارد، حقوق و آزادی‌های آدمیان را به رسمیت می‌شناسد، ثبات و پایداری بیشتری دارد، افق و آینده روشن‌تری دارد، حل اختلافات و تعارضات در آن به شکل مسالمت‌آمیزی صورت می‌گیرد، مدیران و مسئولان آن خود را پاسخ‌گو می‌پندارند، ضوابط و قوانین را بر سلايق و علايق خود مقدم می‌دارند، در قبال نقد تحمل

بیشتری دارند و برای شأن و کرامت آدمیان احترام بیشتری قائل هستند.

در چارچوب رویکردهای دولت تدبیر و امید یکی از اهداف اساسی «وزارت علوم، تحقیقات و فناوری» در حوزه فرهنگی و اجتماعی، بسط فضای امید، آزاداندیشی و پویایی در دانشگاه‌ها در پرتو قانون بوده است. از این زاویه، پایبندی به مقررات، عمل بر اساس قانون و آگاهی نسبت به حقوق دانشجویان گام مهمی در رسیدن به یک دانشگاه مطلوب و مستقل است. در پرتو قانون است که در محیط دانشگاه‌های کشور هم می‌توان فضای امن و آرام ایجاد کرد و هم از مواهب آزادی و نقد و گفت‌وگو بهره جست.

از این رو، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اقدام به تدوین و انتشار منشور حقوق دانشجویی کرده است. هدف این اقدام در وهله اول، افزایش آگاهی دانشجویان از حقوق و تکالیفشان است، در گام بعدی هم تقویت حس پاسخ‌گویی مدیران و مسئولان دانشگاهی و در نهایت ایجاد شفافیت و زمینه‌سازی برای فعالیت‌های علمی و فرهنگی و توسعه مشارکت اجتماعی منشور حقوق دانشجویی، ضمن ملاحظه شرایط و الزامات زیست دانشجویی و براساس قانون اساسی و مجموعه قوانین، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و شیوه‌های اجرایی مصوب در نظام آموزش عالی کشور تدوین شده است. مفاد مندرج در این منشور، تصریح و تأکید بر حقوقی است که دانشجویان در چارچوب شرع مقدس و قوانین موجود از آن‌ها برخوردارند و می‌توانند آن‌ها را مطالبه و بر اجرای آن‌ها پافشاری کنند.

حقوق دانشجویی حول چهار محور «آموزشی و پژوهشی»، «فرهنگی، اجتماعی و سیاسی»، «صنعتی و رفاهی» و «انضباطی» سامان یافته است. این تقسیم‌بندی مبتنی بر معیار موضوعی بوده و با ساختار اداری و تشکیلاتی وزارت علوم منطبق است. معیار انتخاب مواد این منشور از مجموعه مقررات و قوانین موجود، دو چیز بوده است: یکی تعداد دانشجویانی که مشمول این حقوق و مقررات می‌شوند و دیگری گستره خسارت و میزان هزینه‌هایی که در صورت عدم پایبندی به این حقوق و مقررات، به دانشجویان و نظام آموزش عالی کشور تحمیل خواهد شد. در ابتدای منشور، فصلی با عنوان «حقوق اساسی» گنجانده شده تا دانشجویان با حقوق اساسی شهروندی، که متکی بر قانون اساسی است، آشنا شوند. در ضمن به منظور آگاهی بیشتر و آشنایی با جزئیات ضوابط و قوانین، وزارت علوم از همه طرفیت‌های بالفعل و بالقوه خود برای افزایش آگاهی دانشجویان نسبت به حقوق خود بهره خواهد برد و از این منظر ترویج قانون‌گرایی و فرهنگ قانون‌مداری را جزو وظایف فرهنگی و اجتماعی خود قلمداد می‌کند. به عبارت دیگر، تربیت دانشجویانی قانون‌مدار و آگاه به حقوق و تکالیف خود و مسئولیت‌پذیر و دغدغه‌مند در قبال جامعه، از کارکردهای فرهنگی و اجتماعی نهاد علم کشور است. بدیهی است تحقق این امر خطیر مستلزم مشارکت داوطلبانه همه دانشگاهیان به‌ویژه مجامع دانشجویی از قبیل انجمن‌های علمی، کانون‌های فرهنگی و هنری، تشکل‌های دانشجویی و همچنین

همکاران و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌هاست. از این‌رو، این وزارتخانه از همه دانشگاهیان درخواست دارد تا به سهم خود در ترویج و آموزش حقوق دانشجویی مشارکت جویند و با بیان دیدگاه‌ها و پیشنهادهایشان ما را در ارتقای آگاهی‌های حقوقی دانشجویان یاری رسانند.

سید ضیاء هاشمی
سرپرست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
شهریور ۱۳۹۶

فصل اول
حقوق اساسی

اصل بنیادی و اساسی کرامت انسانی، زیربنای تمامی حقوق اساسی است که افراد از آن برخوردارند.^۱ دانشجویان نیز که بخشی از ملت‌اند، بر مبنای این اصل، از همه حقوق اساسی مقرر در *قانون اساسی* و سایر قوانین جمهوری اسلامی ایران برخوردارند. مواد این فصل بر همین مبنا تدوین شده است.^۲

ماده ۱. حق دسترسی به آموزش عالی رایگان

هرکس حق دسترسی به آموزش عالی رایگان را دارد. دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور، به‌طور رایگان گسترش دهد.^۳

۱. در اصل دوم *قانون اساسی*، کرامت و ارزش والای انسان، به‌عنوان یکی از مبانی و زیرساخت‌های نظام جمهوری اسلامی ایران شناخته شده است. این اصل مقرر می‌دارد: «جمهوری اسلامی ایران نظامی است برپایه ایمان به [...] کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا.»

۲. اصول مندرج در این فصل، از *قانون اساسی* استخراج شده و استثنائات آنها، همان استثنائاتی است که *قانون اساسی* مشخص کرده است و هیچ مرجع دیگری نمی‌تواند در آنها دخل و تصرف کند، مگر به‌موجب قانون.

۳. اصل سی‌ام *قانون اساسی*، ماده ۱۰۴ منشور حقوق شهروندی

ماده ۲. حق برخورداری از حقوق برابر

همه افراد ملت باید از همه حقوق انسانی، فرهنگی و اجتماعی برخوردار باشند.^۴

ماده ۳. حق منع تبعیضات ناروا

همه افراد ملت اعم از زن و مرد، از فرصت‌های برابر برخوردارند و اصل بر رفع تبعیضات نارواست.^۵

ماده ۴. حق بر آزادی

آزادی‌های فردی و عمومی افراد مصون از تعرض است. هیچ شهروندی را نمی‌توان از این آزادی‌ها محروم کرد، مگر به موجب قانون و به قدر ضرورت.^۶

ماده ۵. حق بر امنیت شهروندی

هر فردی حق دارد از امنیت جانی، مالی، حیثیتی، حقوقی، اجتماعی و نظایر آن برخوردار باشد.^۷

۴. اصل بیستم قانون اساسی، ماده ۷ منشور حقوق شهروندی

۵. بند نهم اصل سوم و اصل نوزدهم قانون اساسی، ماده ۸ منشور حقوق شهروندی

۶. بند هفتم اصل سوم و اصل نهم قانون اساسی، ماده ۱۲ منشور حقوق شهروندی

۷. اصول نهم، بیست و دوم، سی و ششم، سی و هفتم و پنجاه و یکم بند هفتم اصل

سوم قانون اساسی، ماده ۱۳ منشور حقوق شهروندی

ماده ۶. حق بر حریم خصوصی^۸

تعرض به حیثیت، جان، مال و حقوق مردم ممنوع است.^۹ حریم و زندگی خصوصی، محل سکونت و اشیاء خصوصی افراد، از تفتیش و بازرسی بدون مجوز قانونی مصون است و تعرض به اطلاعات و داده‌های شخصی اعم از الکترونیکی و غیرالکترونیکی افراد، مجاز نیست.^{۱۰}

ماده ۷. حق بر آزادی اندیشه و بیان^{۱۱}

شهروندان از حق آزادی اندیشه و بیان برخوردارند. این حق شامل آزادی ابراز، ترویج و انتشار اندیشه‌ها و عقاید به صورت شفاهی، کتبی، الکترونیکی یا به هر وسیله دیگر به انتخاب خود شهروند با رعایت قانون است.^{۱۲} همچنین، تفتیش عقاید ممنوع است و هیچ‌کس را نمی‌توان به پذیرش یا داشتن اندیشه‌ای خاص مجبور یا از آن منع کرد.^{۱۳}

۸. مواد ۳۶ و ۳۷ منشور حقوق شهروندی

۹. اصل بیست و دوم قانون اساسی

۱۰. اصل بیست و پنجم قانون اساسی

۱۱. مواد ۲۵ تا ۹۵ منشور حقوق شهروندی

۱۲. اصل بیست و چهارم و بند دوم اصل سوم قانون اساسی

۱۳. اصل بیست و سوم قانون اساسی

ماده ۸. حق دسترسی به اطلاعات

افراد حق دارند که به اطلاعات عمومی موجود در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی ارائه‌دهنده خدمات عمومی دسترسی داشته باشند.^{۱۴}

ماده ۹. حق دادخواهی

دادخواهی حق مسلم هر فرد است. هرکس می‌تواند برای دادخواهی، به دادگاه‌های صالح مراجعه کند.^{۱۵}

ماده ۱۰. حق برخورداری از دادرسی عادلانه

هرکس حق برخورداری از دادرسی عادلانه دارد.^{۱۶}

ماده ۱۱. حق تشکیل انجمن‌های سیاسی و صنفی

تشکیل، عضویت و شرکت در جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و اسلامی که پایبند به اصول و موازین جمهوری اسلامی اند، آزاد است.^{۱۷}

۱۴. بند دوم اصل سوم قانون اساسی، مواد ۲ و ۱۰ قانون انتشار و دسترسی آزاد

به اطلاعات، مواد ۳۰ تا ۳۱ منشور حقوق شهروندی

۱۵. اصل سی و چهارم قانون اساسی

۱۶. اصل سی و دوم و اصول سی و چهارم تا سی و نهم قانون اساسی، مواد ۵۶ تا ۶۷

منشور حقوق شهروندی

۱۷. اصل بیست و هشتم قانون اساسی، مواد ۴۳ تا ۴۵ منشور حقوق شهروندی

ماده ۱۲. حق تشکیل اجتماعات

تشکیل اجتماعات و تظاهرات مسالمت آمیز، بدون حمل سلاح و به گونه ای که محل مبانی اسلام نباشد، آزاد است.^{۱۸}

ماده ۱۳. حق برخورداری از تأمین اجتماعی

برخورداری از تأمین اجتماعی به صورت بیمه و... حقی است همگانی.^{۱۹}

ماده ۱۴. حق برخورداری از سطح زندگی مناسب

همه افراد حق دارند که از سطح زندگی مناسبی برخوردار باشند و قادر به برآورده کردن نیازهای اولیه خود باشند.^{۲۰}

ماده ۱۵. حق دسترسی و مشارکت فرهنگی^{۲۱}

قومیت ها و اقلیت های دینی شناخته شده در انجام مراسم فرهنگی و عبادی خود و تشکیل جمعیت ها و انجمن ها در چارچوب قانون آزادند.^{۲۲}

۱۸. اصل بیست و هفتم قانون اساسی، ماده ۴۷ منشور حقوق شهروندی

۱۹. اصل بیست و نهم قانون اساسی، مواد ۸۵ تا ۹۴ منشور حقوق شهروندی

۲۰. اصل چهل و سوم قانون اساسی

۲۱. مواد ۹۵ تا ۱۰۳ منشور حقوق شهروندی

۲۲. اصول دوازدهم، چهاردهم، نوزدهم و بیست و هشتم قانون اساسی

ماده ۱۶. حق استفاده قومیت‌ها از زبان‌های قومی و محلی

قومیت‌ها حق دارند از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی استفاده کنند.^{۲۳}

ماده ۱۷. محدود بودن تخلفات به حدود قوانین

هیچ عملی تخلف نیست، مگر به صراحت قوانین و مقررات لازم‌الاجرا.^{۲۴}

۲۳. اصل پانزدهم قانون اساسی، ماده ۱۰۱ منشور حقوق شهروندی

۲۴. ماده ۲ قانون مجازات اسلامی

فصل دوم
حقوق آموزشی و پژوهشی

ماده ۱۸. حق تحصیل دانشگاهی

الف. حق ورود به تحصیل

هر شهروندی که شرایط عمومی ورود به آموزش عالی برابر مصوبات و مقررات مراجع ذیصلاح را داشته باشد و طبق مقررات وزارت علوم، توانمندی علمی اش محرز شود، حق ورود به نظام آموزش عالی دارد.^{۲۵} طبق موارد مصرح در دفترچه کنکور، شرایط عمومی ورود به آموزش عالی عبارت است از:

۱. اعتقاد به اسلام یا یکی از ادیان مصرح (کلیمی، مسیحی و زرتشتی) در قانون اساسی؛
۲. نداشتن عناد با نظام جمهوری اسلامی ایران؛

(توضیح: مصادیق عناد فقط شامل مبارزه مسلحانه با نظام جمهوری اسلامی ایران و داشتن وابستگی تشکیلاتی به گروهک‌های محارب و کمک به آنهاست.)

۳. عدم احراز فساد اخلاقی؛

۲۵. ماده ۳/آیین‌نامه آموزشی کاردانی و کارشناسی

(توضیح: مصادیق فساد اخلاقی شامل اعتیاد به مواد مخدر و اشتهار به فحشاست.)
(تذکر مهم: احراز شرایط عمومی داوطلبان استعلام می‌شود و این کار بر عهده مراجع قانونی است.)
۴. برخورداری از توانایی جسمی متناسب با رشته یا رشته‌های انتخابی.

ب: حق ادامه تحصیل

مؤسسه^{۲۶} اجازه ندارد دانشجو را از ادامه تحصیل منع کند، مگر به دلایل تحصیلی^{۲۷} در چارچوب آیین‌نامه‌های آموزشی، یا به دلایل انضباطی در چارچوب آیین‌نامه و شیوه‌نامه انضباطی. مرجع رسیدگی به مورد اول (اخراج تحصیلی) معاونت آموزشی و مورد دوم (اخراج انضباطی) شورای انضباطی مرکزی وزارت علوم است. به جز موارد گفته شده، هیچ نهاد یا شورای دیگری حق صدور حکم اخراج دانشجویان را ندارد.

۲۶. منظور از مؤسسه، همه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مورد تأیید وزارت علوم است.

۲۷. محرومیت از تحصیل به دلیل مشروطی بیش از حد مجاز یا سنوات بیش از حد مجاز انجام می‌گیرد که تشخیص آن بر عهده معاونت آموزشی است (تبصره ۱ ماده ۱۵ و ماده ۱۹ آیین‌نامه‌های کاردانی و کارشناسی، مواد ۶ و ۱۷ آیین‌نامه کارشناسی ارشد).

پ. حق ادامه تحصیل در صورت محکومیت قضایی

«در تمامی جرایم، در صورت محکومیت قضایی که منتهی به بازداشت موقت یا حبس گردیده باشد، چنانچه حکم انضباطی محرومیت از تحصیل صادر نشود، مدت بازداشت یا حبس، جزء سنوات دانشجو محسوب نگردیده و پس از پایان مدت محکومیت، می‌تواند ادامه تحصیل نموده و دانشگاه باید به‌نحو مقتضی، نسبت به ادامه تحصیل دانشجو مساعدت نماید. چنانچه مدت محکومیت از مدت مجاز مقطع تحصیلی بیشتر باشد، دانشگاه موظف است نحوه ادامه تحصیل را با موقعیت جدید آموزشی تطبیق دهد.»^{۲۸}

ت. حق بازگشت به تحصیل

«دانشجوی منصرف یا اخراجی از تحصیل می‌تواند در صورت تسویه حساب کامل با مؤسسه، مجدداً در آزمون شرکت نماید.»^{۲۹}

ماده ۱۹. حق برخورداری از فرصت‌های برابر آموزشی در دوره تحصیلات تکمیلی

همه داوطلبان ورود به تحصیلات تکمیلی و تخصصی، حق دارند از فرصت‌های یکسان آموزشی برخوردار باشند و هر نوع سهمیه‌بندی جز در مواردی که در قانون برقراری عدالت

۲۸. تبصره ۵ ماده ۴ شیوه‌نامه انضباطی

۲۹. برگرفته از حق تحصیل آموزش عالی مندرج در اصل سی‌ام قانون اساسی

آموزشی در پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی و تخصصی آمده، ممنوع است.

ماده ۲۰. حق انتخاب واحد

دانشجو می‌تواند در دوره‌های کاردانی و کارشناسی هر نیمسال، حداقل دوازده و حداکثر بیست واحد درسی انتخاب کند. حداکثر واحد مجاز انتخابی در دوره تابستان، شش واحد درسی است.^{۳۰} در این دوره، در صورتی که دانشجو برای فراغت از تحصیل، فقط دو درس نظری باقی مانده داشته باشد، می‌تواند آن دو درس را به صورت معرفی به استاد در آن نیمسال یا دوره تابستان بگذراند.^{۳۱} در دوره کارشناسی ارشد، دانشجو می‌تواند در هر نیمسال، حداقل هشت و حداکثر چهارده واحد انتخاب کند.^{۳۲}

۳۰. ماده ۷ آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی

طبق ماده ۱۹ و تبصره‌های ماده ۷ آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی، دانشجویانی که معدل آن‌ها در نیمسال گذشته حداقل هفده بوده، دانشجویان مشروطی و دانشجویان ترم آخر از این قاعده مستثنا هستند.

۳۱. ماده ۸ آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی

۳۲. ماده ۷ آیین‌نامه کارشناسی ارشد. همچنین طبق ماده ۷ آیین‌نامه مذکور، دانشجوی ترم آخر و طبق ماده ۱۴ آیین‌نامه کارشناسی ارشد، دانشجویی که بنابه دلایل موجه و خارج از اراده دانشجو (به تشخیص مؤسسه) واحد درسی اش حذف شده و تعداد واحدهایش کمتر از حد نصاب شده است، از این قاعده مستثنا هستند.

ماده ۲۱. حق برخورداری از ارزشیابی عادلانه و اعتراض به نمره

«مدرس هر درس موظف است گزارش نمره ارزیابی نهایی درس دانشجویان را ظرف مدت ده روز، از تاریخ برگزاری امتحان نیمسال آن درس، به اداره آموزش دانشکده یا واحد مربوط اعلام نماید. دانشجویی که تقاضای تجدیدنظر به نمره ارزیابی درسی داشته باشد، می تواند ظرف مدت یک هفته از تاریخ اعلام نمره، تقاضای تجدیدنظر کتبی خود را به اداره آموزش دانشکده یا واحد مربوط تسلیم کند. مدرس هر درس نیز موظف است ظرف مدت یک هفته، از تاریخ دریافت تقاضای تجدیدنظر دانشجویان، به اعتراضات رسیدگی و اشتباهات احتمالی را برطرف و نمره قطعی را به اداره آموزش دانشکده یا واحد مربوط اعلام کند [...]». نمره درس پس از قطعی شدن غیرقابل تغییر است.^{۳۳}

۳۳. حق تجدیدنظر در خصوص نمره در اصلاحات آیین نامه کارشناسی ارشد مصوب سال ۱۳۹۳ حذف شده، اما با توجه به استعلامات صورت گرفته از معاونت آموزشی، عدم درج در آیین نامه به معنای حذف حق نیست، بلکه تلخیص متن آیین نامه مدنظر شورای عالی بازنگری است. از سوی دیگر، تثبیت حق تجدیدنظر در خصوص نمره، به عنوان رویه نظام آموزشی نیز، مؤید وجود حق درخواست تجدیدنظر برای نمره است.

ماده ۲۲. حق فرصت جبران

نظام آموزش عالی برای دانشجویانی که نتوانسته‌اند به حد نصاب ارزشیابی در آزمون‌ها دست یابند، فرصت جبران قائل است. در دوره کاردانی و کارشناسی، «دانشجویی که در یک یا چند درس نمره قبولی کسب نکند، چنانچه در نیمسال‌های بعدی، دروس فوق را با حداقل نمره چهارده بگذرانند، نمره قبلی در کارنامه دانشجو فقط ثبت و باقی می‌ماند؛ اما در معدل نیمسال کل، محاسبه نخواهد شد.^{۳۴} در دوره کارشناسی ارشد نیز، چنانچه میانگین کل دانشجویی پس از گذراندن تمام واحدهای آموزشی دوره، کمتر از چهارده باشد، دانشجو اجازه دفاع نداشته و تنها یک نیمسال با رعایت سقف سنوات مجاز تحصیلی، به وی فرصت داده می‌شود تا با اخذ مجدد حداکثر ده واحد از درس‌هایی که با نمره کمتر از چهارده گذرانده است، میانگین کل واحدهای گذرانده را به حداقل چهارده برساند؛ در این صورت اجازه دفاع از پایان‌نامه به وی داده می‌شود.^{۳۵} در دوره دکتری نیز، در صورتی که ارزشیابی رساله مردود اعلام شود، با تأیید هیئت داوران، حداکثر یک نیمسال در سقف مدت مجاز تحصیل به دانشجو اجازه داده می‌شود تا دوباره در جلسه دفاع شرکت و از رساله خود دفاع کند.^{۳۶}

۳۴. ماده ۱۸ آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی و ماده ۱۶ آیین‌نامه کارشناسی ارشد.

۳۵. تبصره ماده ۲۴ آیین‌نامه کارشناسی ارشد.

۳۶. تبصره ۱ ماده ۲۰ آیین‌نامه دکتری.

ماده ۲۳. حق درخواست تمدید سنوات

در صورتی که دانشجو در طول دوره تحصیلی تعیین شده در آیین نامه های آموزشی، قادر به اتمام درس خود نباشد، می تواند برای تمدید سنوات اقدام کند. این حق منوط به موافقت مراجع ذیصلاح^{۳۷} است.^{۳۸}

ماده ۲۴. حق انتخاب استاد راهنما و موضوع پایان نامه

دانشجو حق دارد استاد راهنما را به گروه آموزشی پیشنهاد دهد و نهایی شدن این پیشنهاد، منوط به موافقت استاد راهنما و تصویب گروه آموزشی خواهد بود. استاد راهنما می تواند از داخل یا خارج از مؤسسه باشد. همچنین دانشجو حق دارد موضوع پایان نامه را با هماهنگی استاد راهنما انتخاب کند و به شورای تحصیلات تکمیلی پیشنهاد دهد؛ تصویب آن بر عهده شورا خواهد بود.^{۳۹}

۳۷. مرجع رسیدگی به درخواست تمدید سنوات دانشجو در دوره کارشناسی، کمیسیون بررسی موارد خاص، و در دوره کارشناسی ارشد، شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه است. در دوره دکتری نیز برای تمدید یک نیمسال (با پیشنهاد استاد راهنما) گروه آموزشی، و برای بیش از یک نیمسال (با پیشنهاد استاد راهنما و تأیید شورای تحصیلات تکمیلی مؤسسه) کمیسیون بررسی موارد خاص است.

۳۸. تبصره ۱ ماده ۱۵ آیین نامه کارشناسی، تبصره ماده ۶ آیین نامه کارشناسی ارشد، تبصره ماده ۹ آیین نامه دکتری.

۳۹. در چارچوب ماده ۲۱ آیین نامه کارشناسی ارشد و ماده ۱۷ آیین نامه دکتری

ماده ۲۵. حق مالکیت فکری

دانشجو مالک فکری آثار علمی خود (مقاله، جزوه، یادداشت کلاسی، پایان‌نامه و...) است.^{۴۰}

ماده ۲۶. حق برخورداری از حمایت پژوهشی

تمام دانشجویان از حق برابر در بهره‌مندی از امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی برای انجام امور علمی و پایان‌نامه برخوردارند. همچنین همه دانشجویان پژوهشگر می‌توانند از خدمات مادی و معنوی مؤسسات و نهادهای مربوط، از جمله صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور، در چارچوب اساسنامه این صندوق^{۴۱} استفاده کنند.

ماده ۲۷. حق شرکت در جشنواره‌های علمی

از جمله حقوق دانشجویان، شرکت در جشنواره‌های علمی و رقابت در این جشنواره‌هاست. مهم‌ترین جشنواره‌های علمی کشور عبارت است از: جشنواره جوان خوارزمی (در حوزه علم و فناوری)، جشنواره فارابی (در حوزه علوم انسانی)، جایزه علمی فناوری پیامبر اعظم (ص)، جشنواره شیخ بهایی (در حوزه فناوری) و جشنواره ملی پژوهش.^{۴۲}

۴۰. قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، ۱۳۴۸

۴۱. مصوب جلسه ۲۱۷ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی

۴۲. نک: آیین‌نامه جشنواره جوان خوارزمی مصوب ۱۳۸۵، آیین‌نامه جشنواره بین‌المللی فارابی مصوب ۱۳۸۶، اساسنامه جایزه علمی فناوری پیامبر اعظم (ص) مصوب ۱۳۹۱ و ...

ماده ۲۸. حق مرخصی

«دانشجو می‌تواند در صورت موافقت مؤسسه، در دوره کاردانی و کارشناسی ناپیوسته، یک نیمسال و در دوره کارشناسی پیوسته، دو نیمسال از مرخصی تحصیلی استفاده نماید.» مرخصی زایمان و مرخصی استعلاجی (به تشخیص پزشک معتمد مؤسسه) دو نیمسال تحصیلی و بدون احتساب در سنوات است. بررسی سایر مصادیق مرخصی تحصیلی (مانند مأموریت همسر یا والدین و...) تا دو نیمسال تحصیلی و بدون احتساب در سنوات مجاز، در اختیار شورای آموزشی دانشگاه است.^{۴۳} دانشجوی دوره کارشناسی ارشد در هر سه شیوه (آموزشی، پژوهشی و آموزشی پژوهشی) می‌تواند حداکثر یک نیمسال از مرخصی تحصیلی استفاده کند، که جزء سنوات تحصیلی دانشجو به حساب می‌آید. بررسی سایر مصادیق مرخصی تحصیلی مانند مرخصی زایمان، مرخصی پزشکی در صورت تأیید پزشک معتمد مؤسسه، مأموریت همسر یا والدین، بدون احتساب در سنوات تحصیلی در اختیار مؤسسه است.^{۴۴}

ماده ۲۹. حق تغییر رشته و گرایش

دانشجویان دوره‌های کاردانی و کارشناسی پیوسته با داشتن برخی از شرایط،^{۴۵} فقط برای یک بار در طول دوره تحصیل

۴۳. ماده ۲۰/آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی

۴۴. ماده ۱۸/آیین‌نامه کارشناسی ارشد

۴۵. طبق ماده ۲۳/آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی، این شرایط عبارت است از:

الف. وجود رشته یا گرایش مورد تقاضای دانشجو در همان مؤسسه؛

می‌توانند از یک رشته یا گرایش به رشته یا گرایش دیگر تحصیلی در همان دانشگاه، تغییر رشته یا گرایش دهند.^{۴۶} تغییر رشته در دوره کارشناسی ارشد ممنوع است.^{۴۷}

ماده ۳۰. حق مهمان شدن و انتقالی

میهمانی و انتقال دانشجوی در دوره‌های کاردانی و کارشناسی مطابق *آیین‌نامه میهمانی و انتقال* انجام می‌گیرد. تغییر رشته، انتقال و میهمانی دانشجوی در دوره کارشناسی ارشد ممنوع است.^{۴۸}

ماده ۳۱. حقوق دانشجویان نخبه،

ممتاز و استعداد درخشان

دانشجویان «نخبه»، «ممتاز» و «استعداد درخشان»، براساس ضوابط و مقررات موجود، از برخی امتیازها و حقوق آموزشی و پژوهشی برخوردارند و از طرف بنیاد ملی نخبگان حمایت می‌شوند.^{۴۹}

ب. کمتر نبودن نمره اکتسابی دانشجو در آزمون سراسری از نمره کشوری آن رشته یا گرایش در مؤسسه، در سال پذیرش؛

ج. امکان ادامه تحصیل دانشجو در سنوات باقی مانده؛

د. موافقت گروه آموزشی مبدأ و مقصد و تأیید شورای آموزشی مؤسسه.

۴۶. ماده ۲۳ *آیین‌نامه کاردانی و کارشناسی*

۴۷. ماده ۲۰ *آیین‌نامه کارشناسی ارشد*

۴۸. ماده ۲۰ *آیین‌نامه کارشناسی ارشد*

۴۹. رجوع کنید به: *اساسنامه بنیاد ملی نخبگان* (مصوب ۱۳۸۴، شورای عالی انقلاب فرهنگی) و *آیین‌نامه‌ها، بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مصوب هیئت‌امنان این بنیاد* از جمله *آیین‌نامه پشتیبانی و حمایت از نخبگان و استعدادهای برتر، دستورالعمل حمایت از نخبگان و استعدادهای برتر، دستورالعمل ارائه تسهیلات خدمات نظام‌وظیفه به نخبگان و استعدادهای برتر و ...*

فصل سوم
حقوق صنفی و رفاهی

ماده ۳۲. حق برخورداری از شورای صنفی و رفاهی

دانشجویان حق دارند در چارچوب قوانین و مقررات،^{۵۰} شورای صنفی و رفاهی داشته باشند. این شورا مرکب از نمایندگان دانشجویان هر مؤسسه است که با رأی مستقیم آنها ابتدا در سطح واحد (دانشکده‌ها) و سپس در سطح مؤسسه (دانشگاه) مطابق آیین‌نامه انتخاب می‌شود و وظایف «تقویت زمینه‌های مشارکت، همفکری، تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی و همکاری دانشجویان در امور صنفی و حفظ و پیگیری حقوق و حریم دانشجویی»^{۵۱} را در محورهای متعدد^{۵۲} آموزشی، رفاهی،

۵۰. جزئیات این قوانین در آیین‌نامه شورای صنفی دانشجویان دانشگاه‌های کشور مصوب ۱۹/۲/۹۵ و شیوه‌نامه اجرایی شوراهای صنفی دانشجویان دانشگاه‌های کشور مصوب ۱۱/۳/۹۵ قابل‌دستیابی است.

۵۱. ماده ۱ آیین‌نامه شورای صنفی

۵۲. طبق ماده ۱ آیین‌نامه شورای صنفی، حقوق صنفی شامل حوزه‌های امور تغذیه، امور خوابگاه‌ها و محل سکونت دانشجویان، نحوه ارائه خدمات آموزشی به دانشجویان و امور خدماتی دانشجویی از قبیل امور فروشگاه‌ها و دفاتر تکثیر،

خدماتی و... بر عهده دارد. از جمله این وظایف، «ارائه گزارش فصلی وضعیت صنفی رفاهی دانشجویان مؤسسه به شورای نظارت»^{۵۳} است.

ماده ۳۳. حق حضور نمایندگان شوراهای صنفی در شوراهای دانشگاهی

مطابق آیین‌نامه شورای صنفی، چهار نفر از دبیران شوراهای صنفی دانشجویان دانشگاه‌های کشور، به انتخاب دبیران شوراهای صنفی، به عضویت شورای مرکزی نظارت بر عملکرد شوراهای صنفی درمی‌آیند.^{۵۴} علاوه بر آن، دو نفر از اعضای شورای صنفی نیز به عضویت شورای نظارت مؤسسه درمی‌آیند.^{۵۵}

ایاب و ذهاب دانشجویان، وام‌های دانشجویی، مراکز درمانی، بهداشت عمومی و امور زیست‌محیطی، امور ورزشی، مراکز رایانه‌ای دانشجویی مؤسسه، کتابخانه، برگزاری جلسات پرسش و پاسخ دانشجویان برای تبادل نظر با مسئولان و... می‌شود.

۵۳. بند ۷ ماده ۹/آیین‌نامه شورای صنفی. شورای نظارت مؤسسه از این اشخاص تشکیل شده است: رئیس مؤسسه، نماینده نهاد مقام معظم رهبری، معاونت آموزشی، معاونت دانشجویی، معاونت مالی، مدیرکل امور دانشجویی، رئیس مرکز مشاوره، یک نماینده از شورای فرهنگی، یک عضو هیئت علمی به انتخاب رئیس مؤسسه و دو عضو از شورای صنفی با حکم رئیس مؤسسه.

۵۴. بند ۷ ماده ۲۳ آیین‌نامه

۵۵. بند ۱۰ ماده ۱۹ آیین‌نامه

ماده ۳۴. حق برخورداری از وام تحصیلی

هر دانشجو می‌تواند در صورت برخورداری از شرایط لازم^{۵۶} از وام‌های تحصیلی صندوق رفاه دانشجویان بهره‌مند شود. این وام‌ها عبارت است از: وام تحصیلی (وام شهریه برای دانشجویان شبانه، غیرانتفاعی و...)، وام مسکن، وام ازدواج، وام ضروری (بیماری، پایان‌نامه، خرید عینک طبی و...)، ودیعه مسکن متاهلی، ودیعه مسکن مجردی، وام بیمه دانشجویی، وام ضروری دانشجویان مبتکر، تسهیلات رفاهی دانشجویان قهرمان ورزشی، وام یا کمک‌هزینه موارد خاص، پرداخت وام به دانشجویان خسارت‌دیده در حوادث غیرمترقبه نظیر سیل، زلزله و...^{۵۷} همچنین تسهیلات ویژه‌ای در زمینه اعطا و بازپرداخت وام برای دانشجویان «ممتاز» و «نمونه» در نظر گرفته شده است.^{۵۸}

ماده ۳۵. حق برخورداری از بیمه درمانی

دانشجویان حق دارند مطابق ضوابط، از بیمه خدمات درمانی در طول دوره تحصیل بهره‌مند شوند.^{۵۹}

۵۶. برای آشنایی با این شرایط و سایر جزئیات، نک: آیین‌نامه استفاده از وام و دستورالعمل استفاده از وام

۵۷. مواد ۱۰ تا ۱۹ فصل سوم آیین‌نامه استفاده از وام

۵۸. دستورالعمل تسهیلات رفاهی

۵۹. آیین‌نامه اجرایی بند ۵ ماده ۱۳ قانون بیمه همگانی خدمات درمانی ۱۳۷۴، مصوب هیئت وزیران. تفصیل چگونگی آن در تفاهم‌نامه‌های منعقد میان صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم و سازمان بیمه خدمات درمانی و دستورالعمل‌های مصوب هیئت‌امنا صندوق رفاه دانشجویان آمده است.

ماده ۳۶. حق برخورداری از خوابگاه

هر دانشجو حق دارد در چارچوب آیین‌نامه خوابگاه‌ها، در طول دوره تحصیل خود، در خوابگاه دانشجویی اقامت داشته باشد. دانشگاه‌هایی که امکان واگذاری خوابگاه را به همه یا برخی دانشجویان (دوره‌های شبانه و...) ندارند، می‌بایست این موضوع را در دفترچه کنکور اعلام کنند.

ماده ۳۷. حق برخورداری از فضاها و امکانات ورزشی

دانشجویان حق دارند طبق *نظام‌نامه توسعه ورزش همگانی*، از سرانه فضای ورزشی و امکانات ورزشی مناسب بهره‌مند شوند. همچنین دانشجویان حق دارند در چارچوب آیین‌نامه *انجمن‌های ورزشی*، برای تأسیس انجمن‌های ورزشی دانشجویی در دانشکده‌ها و خوابگاه‌ها اقدام کنند. دو نماینده از مجموعه انجمن‌های ورزشی دانشجویی دختران و پسران، در شورای تربیت بدنی و ورزش دانشگاه عضو خواهند بود.

ماده ۳۸. حقوق رفاهی برخی گروه‌های خاص

برخی از گروه‌های خاص مانند دانشجویان استعداد درخشان،^{۶۰} دانشجویان شاهد و ایثارگر^{۶۱} و دانشجویان متأهل،^{۶۲} برحسب شرایط خاص خود، از برخی تسهیلات ویژه رفاهی برخوردارند.

ماده ۳۹. حق انجام کار دانشجویی

دانشجو حق دارد در صورت تمایل، در حوزه‌هایی که دانشگاه در آن‌ها اعلام نیاز کرده، به «کار دانشجویی» پرداخته و مطابق آیین‌نامه‌های موجود، دستمزد معینی را برای ساعات پرداختن به کار دانشجویی دریافت کند. جزئیات مربوط در دستورالعمل کار دانشجویی دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی آمده است.^{۶۳}

۶۰. نک: سیاست‌های حمایت و هدایت استعدادهای درخشان (مصوب ۱۳۷۷،

شواری عالی انقلاب فرهنگی)

۶۱. نک: لایحه جامع خدمت‌رسانی به ایثارگران (مصوب ۱۳۹۱، مجمع

تشخیص مصلحت نظام)

۶۲. نک: آیین‌نامه استفاده از وام

۶۳. این دستورالعمل را وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در تاریخ ۱۸/۱۰/۹۵

ابلاغ کرده است.

ماده ۴۰. حق انتخاب به عنوان دانشجوی نمونه

سازمان دانشجویان وزارت علوم، همه ساله جشنواره‌ای را با عنوان «جشنواره دانشجوی نمونه» برگزار می‌کند و دانشجویان نمونه کشوری را تحت ضوابط معینی، از میان دانشجویان کشور انتخاب می‌کند. این جشنواره در ابتدا در هریک از واحدهای دانشگاهی برگزار شده و پس از انتخاب «دانشجوی نمونه دانشگاهی» در واحدهای دانشگاهی کشور، «دانشجوی نمونه کشوری» انتخاب می‌شود. دانشجویان می‌توانند با مطالعه ضوابط و امتیازات دانشجوی نمونه، همه ساله برای شرکت در جشنواره اقدام نمایند. جزئیات مربوط در آیین‌نامه جشنواره دانشجوی نمونه و شیوه‌نامه اجرایی جشنواره دانشجوی نمونه آمده است.^{۶۴}

ماده ۴۱. حق لغو تعهد خدمت

فارغ‌التحصیلان دانشگاه در صورت ارائه گواهی پزشکی معتبر دال بر «ازکارافتادگی» و یا ارائه گواهی «عدم کارایی» از مراجع ذیصلاح، می‌توانند سال‌های تعهد خدمت خود را لغو کنند.

۶۴. آیین‌نامه جشنواره دانشجوی نمونه در آبان ۱۳۹۴ به تصویب وزارتین علوم و بهداشت رسیده و ابلاغ شده است.

فصل چهارم
حقوق سیاسی

ماده ۴۲. حق عضویت و فعالیت در تشکلهای اسلامی دانشگاهیان

دانشجویان حق دارند در قالب تشکلهای اسلامی، به فعالیت سیاسی بپردازند. تشکلهای اسلامی می‌توانند «هر نوع فعالیت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی در حدود اساسنامه تشکل در داخل دانشگاه و در چارچوب ضوابط و مقررات دانشگاه و این آیین‌نامه و سایر قوانین موضوعه کشور»^{۶۵} داشته باشند. تشکل‌ها به منظور تحقق اهداف خود می‌توانند در چارچوب قوانین و مقررات^{۶۶} به برگزاری سخنرانی، تجمع، راهپیمایی، میزگرد، تریبون آزاد، نصب تابلوها، انتشار نشریه و راه‌اندازی

۶۵. ماده ۲/آیین‌نامه تشکل‌ها

۶۶. این قوانین و مقررات در آیین‌نامه تشکل‌ها و دستورالعمل تشکل‌ها به تفصیل آمده است.

هر نوع پایگاه اطلاع‌رسانی اقدام کنند. تشکل‌های دانشجویی زیر نظر شورای فرهنگی و اجتماعی و هیئت نظارت بر تشکل‌های اسلامی دانشگاه فعالیت می‌کنند. از تشکل‌های اسلامی با گرایش‌های مختلف، می‌توان به بسیج دانشجویی، انجمن اسلامی دانشجویان، جنبش عدالت‌خواه دانشجویی، انجمن اسلامی دانشجویان مستقل و جامعه اسلامی دانشجویان اشاره کرد که در این میان، بسیج دانشجویی آیین‌نامه و برخی ضوابط خاص خود را دارد.^{۶۷}

ماده ۴۳. حق تأسیس تشکل‌های اسلامی و اتحادیه تشکل‌های اسلامی دانشگاهیان

دانشجویان با گرایش‌های متفاوت فکری و سیاسی، از حق تأسیس تشکل‌های اسلامی و اتحادیه‌های تشکل‌های اسلامی^{۶۸} برخوردارند. دانشجویان متقاضی تأسیس تشکل اسلامی می‌توانند درخواست خود را به‌عنوان هیئت مؤسس، به هیئت نظارت بر تشکل‌های اسلامی دانشگاه ارائه دهند و مجوز فعالیت بگیرند. همچنین تشکل‌های اسلامی دانشگاه‌های گوناگون می‌توانند درخواست خود را مبنی بر

۶۷. نک: اصول کلی تأسیس بسیج و قانون تشکیل و تقویت بسیج و آیین‌نامه اجرایی بسیج

۶۸. نک: آیین‌نامه تشکل‌ها، دستورالعمل تشکل‌ها، آیین‌نامه اتحادیه تشکل‌ها و دستورالعمل اتحادیه تشکل‌ها

تشکیل اتحادیه تشکل‌های اسلامی دانشجویی، به هیئت نظارت مرکزی وزارت علوم ارائه دهند. «تشکل‌های اسلامی دانشجویی با عضویت حداقل بیست تشکل [...] می‌توانند اتحادیه‌ای را تشکیل دهند.»^{۶۹}

ماده ۴۴. حق فعالیت مطبوعاتی سیاسی

دانشجویان حق دارند برای فعالیت مطبوعاتی سیاسی، در قالب تشکل‌های اسلامی (با تأیید شورای فرهنگی و اجتماعی دانشگاه) یا به صورت مستقل، از دبیرخانه کمیته ناظر بر نشریات دانشجویی دانشگاه، درخواست مجوز کنند و به نشر دیدگاه‌های خود در حوزه مسائل سیاسی بپردازند. «نشریات دانشگاهی از کلیه حقوق مصرح در قانون مطبوعات جمهوری اسلامی ایران برخوردارند»^{۷۰} و «در انتشار مطالب و تصاویر جز در موارد اخلاف به مبانی و احکام اسلام و حقوق عمومی و خصوصی،

۶۹. ماده ۳/آیین‌نامه اتحادیه تشکل‌ها

۷۰. ماده ۲۷ دستورالعمل اجرایی نشریات در توضیح این حقوق به برخی از موارد اشاره کرده است؛ از جمله: «۱. جست‌وجو، کسب و انتشار اخبار داخل و خارج دانشگاه به منظور افزایش آگاهی جامعه دانشگاهی با رعایت موازین قانونی و حفظ مصالح جامعه؛ ۲. هیچ مقام دولتی و غیردولتی حق ندارد برای چاپ مطلب یا مقاله‌ای در صدد اعمال فشار بر نشریات برآید یا به سانسور و کنترل محتوای نشریات مبادرت ورزد و ...»

مطابق ماده ۶ قانون مطبوعات آزاد هستند.^{۷۱} نشریات دانشجویی تحت نظارت کمیته ناظر بر نشریات دانشجویی دانشگاه فعالیت می‌کنند.

ماده ۴۵. حق آزادی بیان در دانشگاه

آزادی بیان از حقوق اساسی و اولیه دانشجویان است و در فضای دانشگاه، ظرفیت‌های متنوعی برای تحقق آن در نظر گرفته شده است. از آن جمله می‌توان به تشکل‌های اسلامی،^{۷۲} نشریات دانشجویی،^{۷۳} کرسی‌های آزاداندیشی (در قالب کرسی مناظره، کرسی نقد و نظر، کرسی پرسش و پاسخ شبهات)^{۷۴} و خانه ملی گفتگوی آزاد^{۷۵} اشاره کرد.

۷۱. ماده ۳۰ دستورالعمل اجرایی نشریات

۷۲. نک: آیین‌نامه تشکل‌ها و دستورالعمل تشکل‌ها

۷۳. نک: ضوابط ناظر بر نشریات و دستورالعمل اجرایی نشریات و قانون مطبوعات. طبق مقدمه دستورالعمل اجرایی نشریات، یکی از اهداف تدوین دستورالعمل مذکور، «نهادینه ساختن فضای آزاداندیشی، نقد و گفتگوی سازنده و تأکید بر حق آزادی بیان» است.

۷۴. آیین‌نامه کرسی‌ها

۷۵. نک: اساسنامه گفتگوی آزاد و آیین‌نامه گفتگوی آزاد

ماده ۴۶. حق انتقاد و مطالبه‌گری

دانشجویان حق دارند از عملکرد مسئولان دانشگاه و سیاست‌ها و رویه‌های کشور انتقاد کنند و نقد خود را از مسیرهای قانونی از جمله نشریات دانشجویی^{۷۶}، شورای صنفی و رفاهی^{۷۷} و تشکل‌های اسلامی^{۷۸} بیان کنند.

۷۶. بند ۳ ماده ۲۷ دستورالعمل اجرایی نشریات اذعان دارد: «نشریات دانشجویی حق دارند نظرها، انتقادهای سازنده، پیشنهادهای توضیحات دانشجویان و مسئولان دانشگاه را با رعایت موازین اسلامی و مصالح دانشگاه و جامعه درج کنند.»

۷۷. طبق ماده ۲۲ آیین‌نامه شورای صنفی، یکی از اهداف این شورا «افزایش آگاهی دانشجویان از حقوق و تکالیف دانشجویی، تقویت فرهنگ پیگیری حل مشکلات رفاهی» است.

۷۸. آیین‌نامه تشکل‌ها و دستورالعمل تشکل‌ها

فصل پنجم
حقوق فرهنگی و اجتماعی

ماده ۴۷. حق عضویت و فعالیت در نهادهای اجتماعی و فرهنگی

دانشجویان حق دارند در نهادهای اجتماعی و فرهنگی دانشگاه عضو شوند و در آنها فعالیت کنند. از جمله این نهادها انجمن‌های علمی دانشجویی^{۷۹} و کانون‌های فرهنگی و هنری

۷۹. نک: آیین‌نامه انجمن‌ها. طبق ماده ۳ این آیین‌نامه، فعالیت علمی شامل مناظره و نقد علمی، هم‌اندیشی و نشست‌های تخصصی، مطالعات و پژوهش‌های علمی، نشر و ترویج یافته‌های علمی، و فعالیت‌های کمک آموزشی است که برخی از مصادیق آن عبارت است از: ۱. برگزاری دوره‌های آموزشی تکمیلی و تقویتی و تشکیل کارگاه‌های تخصصی؛ ۲. برگزاری و همکاری در اجرای جشنواره‌ها، کنفرانس‌ها و مسابقات علمی (داخلی و خارجی)؛ ۳. تولید و انتشار نشریه علمی، کتاب و نشریات الکترونیکی، نرم‌افزارهای رایانه‌ای و فیلم‌های علمی آموزشی؛ ۴. برنامه‌ریزی و اجرای بازدیدهای علمی از مراکز علمی، صنعتی و فناوری و ...

دانشجویان^{۸۰} است. «دانشجویان کلیه گرایش‌ها و مقاطع تحصیلی یک رشته دانشگاهی اعضای انجمن علمی متناظر با همان رشته به‌شمار می‌روند»^{۸۱} و نیاز به ثبت‌نام ندارند؛ اما فعالیت در کانون‌ها نیازمند عضویت داوطلبانه دانشجویان در آن‌هاست.

ماده ۴۸. حق تأسیس نهادهای اجتماعی و فرهنگی

دانشجویان حق دارند نهادهای اجتماعی متنوعی تأسیس کنند. این نهادها می‌توانند در زمینه‌های علمی و یا مذهبی، ادبی، هنری، فرهنگی، اجتماعی و... فعالیت کنند.^{۸۲} از جمله مهم‌ترین این نهادها که سازوکار تأسیس و فعالیت در آن‌ها مشخص است، می‌توان به انجمن علمی دانشجویی و کانون فرهنگی و هنری اشاره کرد. تشکیل انجمن علمی بین‌رشته‌ای، شورای دبیران انجمن‌های علمی دانشجویی دانشکده و دانشگاه، و «اتحادیه انجمن‌های علمی دانشجویی از جمله دیگر نهادهایی

۸۰. نک: آیین‌نامه کانون‌ها

۸۱. ماده ۵ آیین‌نامه انجمن‌ها.

۸۲. طبق ماده ۱ آیین‌نامه کانون‌ها، کانون‌های فرهنگی دانشجویان نهادهایی است که «در زمینه‌هایی از قبیل دینی و مذهبی، ادبی و هنری و اجتماعی (جهادی، سازندگی، ایران‌شناسی، گردشگری، محیط‌زیست، آسیب‌های اجتماعی، امداد و هلال‌احمر و...) فعالیت می‌کنند».

است که دانشجویان حق تأسیس آن‌ها را دارند. حمایت از انجمن‌های علمی دانشجویی و نظارت بر عملکرد آن‌ها بر عهده «شورای حمایت و نظارت بر انجمن‌ها و اتحادیه‌های علمی دانشجویی است.»^{۸۳} مجمع‌های تخصصی کانون‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و دینی دانشجویان دانشگاه‌های کشور نیز از جمله نهادهای دیگری است که دانشجویان حق دارند آن را تأسیس کنند.^{۸۴}

ماده ۴۹. حق فعالیت مطبوعاتی علمی، فرهنگی و اجتماعی

همه دانشجویان حق دارند برای راه‌اندازی نشریه به‌طور مستقل به دبیرخانه نشریات دانشجویی دانشگاه مراجعه کنند و پس از اخذ مجوز، مطالب علمی، فرهنگی و اجتماعی^{۸۵} خود را منتشر کنند.^{۸۶} انجمن‌های علمی دانشجویی و کانون‌های فرهنگی نیز می‌توانند به‌عنوان شخصیت حقوقی، در حوزه فعالیت خود نشریه داشته باشند.

۸۳ نک: آیین‌نامه انجمن‌ها

۸۴ نک: آیین‌نامه کانون‌ها.

۸۵ طبق تبصره ۱ ماده ۱ دستورالعمل، نشریات «عنوان‌های فرهنگی و اجتماعی،

زمینه‌های عقیدتی، صنفی و رفاهی، خبری و طنز را نیز در بر می‌گیرند.»

۸۶ نک: ضوابط ناظر بر نشریات و دستورالعمل اجرایی نشریات

ماده ۵۰. حق برگزاری و شرکت در اردوهای دانشجویی

برگزاری اردو و یا شرکت در اردوهای برگزار شده توسط سایر نهادها، از حقوق دانشجویان است.^{۸۷} طبق ضوابط، برگزاری هر اردو یا سفر دانشجویی که به نحوی از امکانات دانشگاه استفاده کرده یا در فضای دانشگاه اطلاع‌رسانی و هماهنگی شود، مستلزم اخذ مجوز از شورای فرهنگی دانشگاه است. معرفی و ابلاغ سرپرست اردوهای فرهنگی و علمی بر عهده معاونت فرهنگی، اردوهای آموزشی بر عهده معاونت آموزشی و اردوهای ورزشی بر عهده معاونت دانشجویی یا ورزش دانشگاه است.^{۸۸} همچنین می‌بایست «اطلاع‌رسانی درباره برگزاری اردوها از سوی برگزارکننده اردو به صورت علنی و عمومی انجام شود تا کلیه دانشجویان واجد شرایط به صورت عادلانه، حق ثبت‌نام در اردو را داشته

۸۷. نک: آیین‌نامه اردوها

۸۸. طبق ماده ۲ آیین‌نامه اردوها، اردوهای فرهنگی شامل «سفرهای زیارتی، هنری، سیاحتی، راهیان نور، جهادی، تشکیلاتی و شرکت در جشنواره‌های فرهنگی و هنری و قرآنی» و اردوهای علمی شامل «شرکت در نمایشگاه‌ها و بازدیدهای تخصصی، کنفرانس‌ها، نشست‌ها و بازدیدهای علمی» و اردوهای ورزشی شامل «اعزام تیم‌های ورزشی به مسابقات و سایر فعالیت‌های ورزشی» و اردوهای آموزشی شامل سفرهای «مصوب در واحدهای درسی» می‌شود.

باشند.^{۸۹} سفرهای عمره دانشجویی (زیر نظر ستاد عمره دانشجویی وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها)، اردوی راهیان نور (زیر نظر ستاد مرکزی راهیان نور) و اردوهای جهادی از جمله اردوهای متداول در دانشگاه‌ها هستند.

ماده ۵۱. حق نمایندگی و مشارکت در شوراهای دانشگاه

شوراهای تخصصی، کمیته‌ها و هیئت‌های گوناگونی در دانشگاه وجود دارد که دانشجویان حق دارند در برخی از آنها نماینده داشته باشند. یکی از مهم‌ترین آنها شورای فرهنگی و اجتماعی دانشگاه است که طبق آیین‌نامه مدیریت دانشگاه‌ها، نماینده بسیج دانشجویی دانشگاه و نماینده بزرگ‌ترین تشکل اسلامی دانشجویی دانشگاه در آن عضویت دارند.^{۹۰} همچنین دانشجویان حق دارند در کمیته ناظر بر نشریات دانشگاهی^{۹۱} و شورای انضباطی^{۹۲} نیز نماینده داشته باشند.

۸۹. ماده ۲۱ آیین‌نامه اردوها

۹۰. نک: آیین‌نامه مدیریت دانشگاه‌ها (شماره ۴ از بند ب ماده ۱۲)

۹۱. نک: ضوابط ناظر بر نشریات و دستورالعمل اجرایی نشریات و شیوه‌نامه انتخابات مدیران مسئول. ضوابط ناظر بر نشریات و دستورالعمل آن ترکیبی را برای «کمیته ناظر بر نشریات دانشگاه» در هر دانشگاه و «شورای مرکزی ناظر بر نشریات دانشگاهی» در وزارتخانه معین کرده است. براساس قانون، سه نفر

ماده ۵۲. حق شرکت در جشنواره‌ها و مسابقات

فرهنگی و اجتماعی

دانشجویان حق دارند در جشنواره‌ها و مسابقات متعدد فرهنگی که به صورت دوره‌ای در دانشگاه‌های کشور برگزار می‌شود، شرکت کنند. برخی از این جشنواره‌ها عبارت است از: جشنواره‌ها و مسابقات دانشجویی قرآن کریم، جشنواره ملی حرکت ویژه انجمن‌های علمی دانشجویی کشور، جشنواره

از مدیران مسئول نشریات دانشگاهی به انتخاب مدیران مسئول نشریات دانشگاه‌ها، که یک نفر عضو علی‌البدل محسوب می‌شود، از اعضای کمیته (شورا) خواهند بود. برگزاری انتخابات مدیران مسئول نشریات دانشگاهی نیز طبق شیوه‌نامه انتخابات برگزار می‌شود.

۹۲. نک: شیوه‌نامه انضباطی. در ماده ۱ ترکیب اعضای شورای انضباطی بدوی دانشگاه، شورای انضباطی تجدیدنظر دانشگاه و شورای مرکزی انضباطی دانشجویان معین شده است. در شورای بدوی، دو نفر دانشجوی دانشگاه به انتخاب شورای فرهنگی و اجتماعی دانشگاه از میان دانشجویان معرفی شده توسط دانشکده‌ها، در شورای تجدیدنظر، یک نفر دانشجوی دانشگاه به انتخاب شورای فرهنگی و اجتماعی دانشگاه از میان دانشجویان معرفی شده توسط دانشکده‌ها، و در شورای مرکزی انضباطی، یک نفر دانشجو از میان اعضای دانشجویی شوراهای انضباطی دانشگاه‌ها به پیشنهاد رئیس شورای مرکزی انضباطی و حکم وزیر عضویت دارند.

نشریات دانشجویی ویژه نشریات دانشجویی کشور، جشنواره
رویش ویژه کانون‌های فرهنگی و هنری و...^{۹۳}

۹۳. نک: آیین‌نامه جشنواره ملی حرکت مصوب ۱۳۸۶ و دیگر آیین‌نامه‌های

مربوط

فصل پنجم: حقوق فرهنگی و اجتماعی / ۵۱

فصل ششم
حقوق انضباطی

در صورتی که دانشجو مرتکب یکی از تخلفات پیش‌بینی شده در آیین‌نامه انضباطی شود،^{۹۴} از حقوق زیر برخوردار است:

ماده ۵۳. حق رسیدگی به تخلفات دانشجویی در شوراهای انضباطی

یگانه مرجع صالح رسیدگی به تخلفات دانشجویان، شوراهای انضباطی است و هیچ مرجع دیگری حق دخالت در این امر را ندارد.^{۹۵} شوراهای انضباطی عبارت‌اند از: شوراهای انضباطی دانشگاه (شورای انضباطی بدوی و شورای انضباطی

۹۴. براساس ماده ۶/آیین‌نامه انضباطی، این تخلفات عبارت است از: تخلفات عمومی، تخلفات آموزشی، تخلفات سیاسی و تخلفات اخلاقی. همچنین ماده ۳ شیوه‌نامه انضباطی، این تخلفات و تنبیه‌های اختصاص‌یافته به آن‌ها را تشریح کرده است.

۹۵. ماده ۱۱ دستورالعمل اجرایی رسیدگی به تخلفات انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱/۱۲/۱۳۹۴ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (جایگزین بخش‌های سوم، چهارم و پنجم و تبصره‌های ماده ۲ بخش ۲ شیوه‌نامه انضباطی مصوب ۱۳۸۸) که به‌اختصار دستورالعمل انضباطی نامیده می‌شود.

تجدیدنظر) که در دانشگاه‌ها مستقر است و شورای انضباطی مرکزی که در وزارت علوم مستقر است.^{۹۶}

ماده ۵۴. حق تفهیم برخورداری از حقوق انضباطی و

مفاد آنها

قبل از تفهیم اتهام به دانشجو، باید حقوق انضباطی نام‌برده به صورت شفاهی به وی تفهیم شود.^{۹۷}

ماده ۵۵. حق اطلاع از اتهام

تخلفتی که دانشجو به آن‌ها متهم است، باید در اولین فرصت به وی تفهیم شود.^{۹۸} دعوت از دانشجو باید به صورت کتبی و رسمی انجام شود. چنانچه دانشجو پس از دعوت اول، در دبیرخانه حاضر نشود، باید مجدداً به صورت کتبی و رسمی دعوت شود.^{۹۹} چنانچه دانشجو مجدداً حاضر نشود، دعوت‌نامه

۹۶. به ماده ۱ شیوه‌نامه انضباطی رجوع کنید.

۹۷. ماده ۲۶ دستورالعمل انضباطی

۹۸. ماده ۵ شیوه‌نامه انضباطی

۹۹. طبق تبصره ماده ۷ شیوه‌نامه انضباطی، «چنانچه دانشجو تا ده روز پس از رؤیت ابلاغ دوم از حضور و ارائه دفاعیات امتناع ورزد، شورا می‌تواند نسبت به رسیدگی و صدور حکم، غیابی اقدام کند.»

سوم به آدرس محل سکونت وی ارسال می‌شود.^{۱۰۰} تفهیم تخلفاتی که دانشجو به آن متهم است، باید شفاف باشد.^{۱۰۱}

ماده ۵۶. حق برخورداری از اصل برائت

اصل بر برائت دانشجویست.^{۱۰۲} دعوت و تفهیم اتهام دانشجو فقط در موارد مندرج در ماده ۶/آیین‌نامه انضباطی مجاز است. تفهیم اتهام به دانشجو باید با ذکر دلایل و مستندات انجام شود که بر مبنای آن‌ها دانشجو به تخلف متهم می‌شود. دانشجو حق رؤیت مستندات را دارد. متهم برای اثبات بی‌گناهی خود در صورت عدم دلایل کافی بر احراز و انتساب تخلف، نیاز به ارائه هیچ‌گونه دلیلی ندارد.^{۱۰۳}

۱۰۰. ماده ۲۰ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ماده ۷ شیوه‌نامه انضباطی. مطابق این تبصره «چنانچه دانشجو تا ده روز پس از رؤیت ابلاغ دوم از حضور و ارائه دفاعیات امتناع ورزد، شورا می‌تواند نسبت به رسیدگی و صدور حکم، غیابی اقدام کند.») مطابق اصول حقوقی، چنانچه دعوت نامه سوم در محل سکونت دانشجو به خود دانشجو ابلاغ نشود و دانشجو از حضور و ارائه دفاعیات امتناع ورزد، شورا می‌تواند درخصوص رسیدگی و صدور حکم اقدام کند.

۱۰۱. ماده ۶/آیین‌نامه انضباطی و بخش ۱ و ماده ۵ شیوه‌نامه انضباطی

۱۰۲. اصل سی‌وهفتم قانون اساسی اصل چهارم دستورالعمل انضباطی

۱۰۳. اصول سی‌ودوم و سی‌وهفتم قانون اساسی

ماده ۵۷. حق دفاع

دانشجو حق دارد در برابر اتهام وارده، از خود دفاع کند.^{۱۰۴} دفاعیات دانشجو پس از انجام مصاحبه حضوری با وی به صورت کتبی، اخذ و صورت جلسه می شود.

ماده ۵۸. حق استماع دفاعیه

دانشجو حق دارد در جلسه شورای انضباطی دانشگاه حاضر شود و به صورت شفاهی، دفاعیات خود را به سمع اعضای شورا برساند.^{۱۰۵}

ماده ۵۹. حق اطلاع از حکم

حکم شورای انضباطی باید به صورت کتبی به دانشجو ابلاغ شود.^{۱۰۶} رئیس یا دبیر شورای انضباطی دانشگاه باید احکام صادره را حداکثر تا یک ماه پس از صدور، به دانشجوی متهم ابلاغ و رسید دریافت کند.^{۱۰۷} در صورتی که دانشجو به دلایل غیرموجه،^{۱۰۸} از اعلام رؤیت حکم اولیه خودداری کند، حکم اولیه عیناً قطعی محسوب می شود.^{۱۰۹} احکام از طریق دبیرخانه

۱۰۴. ماده ۵ شیوه نامه انضباطی

۱۰۵. ماده ۷ شیوه نامه انضباطی

۱۰۶. مواد ۹، ۱۲ و ۲۰ و تبصره ماده ۹ شیوه نامه انضباطی

۱۰۷. تبصره ۱ بند ب ماده ۸/آیین نامه انضباطی و ماده ۱۲ شیوه نامه انضباطی

۱۰۸. مرجع تشخیص غیرموجه بودن، شورای انضباطی است.

۱۰۹. ماده ۲۰ شیوه نامه انضباطی. طبق تبصره همین ماده، «رئیس دانشگاه می تواند بنا بر تشخیص و در صورت صدور حکم اولیه و عدم اعتراض دانشجو در مهلت مقرر، نسبت به تشکیل جلسه شورای تجدیدنظر با هدف رعایت حقوق دانشجو اقدام کند»

با امضای رئیس شورا به دانشجو ابلاغ می‌شود. احکام شورای تجدیدنظر و مرکزی انضباطی در صورت تفویض اختیار، توسط دبیر این شوراها نیز می‌تواند امضا شود.^{۱۱۰}

ماده ۶۰. حق برخورداری از رسیدگی سریع و منصفانه

الف. رسیدگی به تخلفات دانشجو با رعایت حقوق وی باید در کمترین زمان ممکن انجام شود. در صورت عدم رعایت این حق و ورود خسارت به دانشجو، «دانشگاه باید به نحوی که منافی مصالح کلی دانشگاه و سایر دانشجویان نباشد، به جبران آن اقدام کند.»^{۱۱۱}

ب. کلیه دانشجویان در هر مقطع تحصیلی، در برابر آیین‌نامه و شیوه‌نامه برابرند. هرگونه تبعیض بر مبنای جنسیت، نژاد، زبان، قومیت، مذهب، تابعیت و امثال آن ممنوع است.^{۱۱۲} شوراها در فرایند تصمیم‌گیری باید بی‌طرفی را رعایت کنند. صدور رأی براساس ملاحظات سیاسی یا حزبی یا هرگونه موضوع غیرمرتبط به تخلف موردبررسی، ممنوع است.^{۱۱۳}

۱۱۰. ماده ۱۰۸ دستورالعمل انضباطی

۱۱۱. ماده ۶۵ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی ماده ۹ شیوه‌نامه انضباطی) و ماده

۴۸ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی ماده ۸ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۱۲. اصل نوزدهم قانون اساسی، اصل یازدهم (اصل برابری) دستورالعمل انضباطی

۱۱۳. اصل پنجم (اصل بی‌طرفی) دستورالعمل انضباطی

پ. در موارد ضروری، از جمله تخلفات اخلاقی، اخذ نظر مرکز مشاوره لازم است.^{۱۱۴}

ماده ۶۱. حق تجدیدنظرخواهی

دانشجو حق دارد پس از دریافت حکم، درخواست تجدیدنظر کند. این حق هم شامل احکام شورای انضباطی بدوی و هم شورای انضباطی تجدیدنظر است.^{۱۱۵} باتوجه به اینکه تنبیه‌های پیش‌بینی شده برای تخلفات دانشجویی، طی بیست بند از سبک به سنگین طبقه‌بندی شده و موارد متنوعی را شامل می‌شود،^{۱۱۶} مراجع تجدیدنظرخواهی آن‌ها نیز متفاوت است. متناسب با هریک از تنبیه‌ها به شرح زیر، امکان تجدیدنظرخواهی وجود دارد:

۱. احکام صادره از شورای انضباطی بدوی مشتمل بر تنبیه‌های بند ۱ تا ۳ شیوه‌نامه، ظرف مدت ده روز اداری از تاریخ رؤیت حکم، قابل اعتراض در همان شورای انضباطی بدوی است.^{۱۱۷}

۱۱۴. ماده ۵۵ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۱۱ ماده ۴ شیوه‌نامه انضباطی)
۱۱۵. بند الف ماده ۸ آیین‌نامه انضباطی و بخش چهارم دستورالعمل انضباطی (اصلاحی بخش چهارم شیوه‌نامه انضباطی) به اصل این حق و ترتیبات اجرایی آن پرداخته است. احکام تجدیدنظر نمی‌توانند احکام اولیه را تشدید کنند (تبصره ماده ۶۸ و ماده ۸۰ و تبصره ماده ۹۵). در صورت کشف دلیل جدید، باید پرونده را اعاده کرد تا پس از اتخاذ تصمیم جدید، دوباره به دانشجو حق اعتراض داده شود.

۱۱۶. ماده ۲ شیوه‌نامه انضباطی

۱۱۷. ماده ۶۶ دستورالعمل انضباطی و بند الف ماده ۸ آیین‌نامه انضباطی

در این مورد، لایحه تجدیدنظرخواهی و دفاعیات دانشجو تحویل دبیرخانه همان شورا می‌شود.^{۱۱۸}

۲. احکام صادره از شورای انضباطی بدوی مشتمل بر تنبیه‌های بند ۳ تا ۱۲ شیوه‌نامه، ظرف مدت ده روز اداری از تاریخ رؤیت حکم قابل اعتراض در شورای انضباطی تجدیدنظر است.^{۱۱۹} در این مورد، لایحه تجدیدنظرخواهی و دفاعیات دانشجو، تحویل دبیرخانه شورای انضباطی تجدیدنظر می‌شود.^{۱۲۰}

۳. احکام صادره از شورای انضباطی تجدیدنظر مشتمل بر تنبیه‌های بند ۶ تا ۱۲ شیوه‌نامه، ظرف مدت یک ماه از تاریخ رؤیت حکم قابل اعتراض در شورای انضباطی مرکزی است. در این مورد، لایحه تجدیدنظرخواهی و دفاعیات دانشجو تحویل دبیرخانه شورای انضباطی مرکزی می‌شود.^{۱۲۱}

۴. کلیه احکام قطعی شوراهای انضباطی دانشگاه‌ها و شورای انضباطی مرکزی قابل اعتراض در دیوان عدالت اداری است.^{۱۲۲}

۱۱۸. ماده ۶۷ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ماده ۵ شیوه‌نامه انضباطی)، بند الف ماده ۸ آیین‌نامه انضباطی

۱۱۹. ماده ۷۱ دستورالعمل انضباطی، بند الف ماده ۸ آیین‌نامه انضباطی

۱۲۰. ماده ۷۳ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ماده ۵ شیوه‌نامه انضباطی)، بند الف ماده ۸ آیین‌نامه انضباطی

۱۲۱. ماده ۸۹ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۲ ماده ۲۴ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۲۲. ماده ۱۰ و تبصره ماده ۱۲ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۹۲)

ماده ۶۲. حق رسیدگی دومرحله‌ای در شورای انضباطی مرکزی

صدور تنبیه‌هایی که ناظر بر محرومیت سه ترم تحصیلی (و بالاتر) است، فقط در صلاحیت شورای انضباطی مرکزی است.^{۱۳۳} در موارد فوق، شورای انضباطی مرکزی ابتدا باید حکم اولیه را صادر و به دانشجو ابلاغ کند. دانشجو ظرف مدت دو هفته پس از ابلاغ حکم، باید دفاعیه خود را به شورای مرکزی تسلیم کند.^{۱۳۴} شورای مرکزی پس از ملاحظه دفاعیه دانشجو، حداکثر ظرف مدت یک ماه، حکم قطعی را صادر می‌کند.^{۱۳۵}

ماده ۶۳. حق استفاده از امکانات دانشگاه و خوابگاه در طول زمان رسیدگی

در طول زمان رسیدگی به تخلفات دانشجو، وی حق ورود به دانشگاه و خوابگاه و استفاده از امکانات آن را دارد، مگر در مورد محدودیت یک‌ماهه و دو‌ماهه‌ای که برابر آیین‌نامه به دستور رئیس دانشگاه ایجاد می‌شود.^{۱۳۶}

۱۳۳. ماده ۸۸ دستورالعمل انضباطی، بند ب ماده ۷ آیین‌نامه انضباطی و همچنین بند ب ماده ۲ شیوه‌نامه انضباطی، این تنبیه‌ها را مشخص کرده و صدور آن‌ها را در اختیار شورای مرکزی قرار داده است.

۱۳۴. از طریق شورای انضباطی دانشگاه یا مستقیماً به شورای انضباطی مرکزی با ارسال رونوشت به شورای انضباطی دانشگاه

۱۳۵. مواد ۹۹ تا ۱۰۵ دستورالعمل انضباطی، بند ب ماده ۸ آیین‌نامه انضباطی

۱۳۶. تبصره ۲ بند ب ماده ۷ آیین‌نامه انضباطی، مواد ۱۲۸ و ۱۲۹ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۲، ۳ و ۴ ماده ۱۴ شیوه‌نامه انضباطی)

ماده ۶۴. حق حفظ حریم خصوصی

اعضای شورا و کارکنان دبیرخانه شورای انضباطی مجاز به تجسس در زندگی خصوصی دانشجویان نیستند.^{۱۲۷}

ماده ۶۵. حق حفظ اسرار

اعضای شورا و کارکنان دبیرخانه شورای انضباطی موظف‌اند کلیه اطلاعات مربوط به تخلف دانشجویان را محرمانه تلقی و از افشای آن (به جز نزد همسر و والدین با رعایت مصالح دانشجوی) خودداری کنند.^{۱۲۸} اعلام سوابق انضباطی به مراجع ذیصلاح فقط از طریق شورای انضباطی دانشگاه انجام می‌شود.^{۱۲۹}

ماده ۶۶. حق درخواست تعلیق و تخفیف

دانشجو حق دارد برای احکام خود، تقاضای تعلیق و تخفیف کند، که اعمال آن منوط به موافقت شورای انضباطی است.^{۱۳۰}

۱۲۷. مواد ۷ و ۱۲ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۹ ماده ۴ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۲۸. ماده ۱۲ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۹ ماده ۴ شیوه‌نامه انضباطی)، تبصره ۷ ماده ۷ آیین‌نامه انضباطی

۱۲۹. ماده ۱۳۱ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۱۰ ماده ۴ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۰. تبصره ۸ بند ب ماده ۷ آیین‌نامه انضباطی، مواد ۱۱۶ و ۱۱۷ دستورالعمل انضباطی و بندهای ۱۲، ۱۳ و ۱۴ الحاقی به ماده ۲ شیوه‌نامه (این بندها توسط

«در جریان رسیدگی به پرونده‌های انضباطی از بدو تا پایان رسیدگی، اخذ تعهد بنا بر صلاح‌دید هریک از شوراهای مجاز می‌باشد و می‌تواند به‌عنوان عامل تخفیف یا تعلیق در تنبیه یا مختومه‌شدن پرونده بدون درج در سوابق انضباطی لحاظ گردد.»^{۱۳۱} منظور از تعلیق، تعلیق در اجرای حکم تا پایان مدت تحصیل دانشجویست، مشروط بر اینکه در این مدت، دانشجوی مرتکب تخلف جدید نشود.

ماده ۶۷. حق امحای سوابق

دانشجو حق دارد در حین تحصیل یا پس از فارغ‌التحصیلی، تقاضا کند سوابق انضباطی‌اش امحا شود.^{۱۳۲} احکام منطبق بر تنبیه‌های بند ۱ تا ۳ و آثار آنها و نیز احکام تعلیقی، در پایان تحصیل، خودبه‌خود امحا می‌شوند و امحای آنها نیاز به موافقت شوراهای انضباطی ندارد.^{۱۳۳} امحای سوابق پس از تقاضای دانشجو در مورد تنبیه‌های بند ۴ تا ۱۱ منوط به موافقت شورای انضباطی تجدیدنظر و در مورد تنبیهات بند ۱۲

دستورالعمل انضباطی به شیوه‌نامه الحاق شده است.) (اصلاحی مواد ۶، ۲۲ و

۲۳ و تبصره ۲ ماده ۱ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۱. بند ۱۲ الحاقی به ماده ۲ شیوه‌نامه (این بند توسط دستورالعمل انضباطی به

شیوه‌نامه الحاق شده است.) (اصلاحی ماده ۶ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۲. ماده ۱۲۶ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی ماده ۲۵ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۳. تبصره ۱ ماده ۱۲۶ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۳ ماده ۲۵

شیوه‌نامه انضباطی)

تا ۲۰ منوط به موافقت شورای انضباطی مرکزی است.^{۱۳۴} امحای اثر در مورد حکم قطعی درج نمرة ۰/۲۵، از پرونده آموزشی صورت نمی‌پذیرد، اما سایر آثار آن در صورت موافقت شورای انضباطی امحا می‌شود.^{۱۳۵} آثار تنبیهات قطعی برای تخلفات انضباطی دارای بُعد مجرمانه که با صدور حکم قضایی اثبات شده باشد، بعد از رفع اثر قضایی از جرم، با موافقت شورای انضباطی مربوطه قابل امحا می‌باشد.^{۱۳۶}

ماده ۶۸. حق شکایت

کارکنان و اعضای شوراهای انضباطی حق تجسس در زندگی خصوصی دانشجو و افشای اطلاعات مربوط به تخلف او را ندارند. در غیر این صورت، دانشجو حق دارد موضوع را از طریق شورای تجدیدنظر یا شورای انضباطی مرکزی پیگیری کند.^{۱۳۷}

۱۳۴. ماده ۱۲۶ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی ماده ۲۵ شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۵. تبصره ۳ ماده ۱۲۶ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۳ ماده ۲۵

شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۶. تبصره ۴ ماده ۱۲۶ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۴ ماده ۲۵

شیوه‌نامه انضباطی)

۱۳۷. ماده ۱۲ دستورالعمل انضباطی (اصلاحی تبصره ۹ ماده ۴ شیوه‌نامه

انضباطی)

عناوین اختصاری

عناوین اختصاری	عناوین کامل
آیین‌نامه اتحادیه تشکرها	آیین‌نامه اتحادیه تشکلهای اسلامی دانشگاهیان (مصوب ۱۳۸۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
آیین‌نامه اجرایی بسیج	آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل، تقویت و توسعه بسیج دانشجویی (مصوب ۱۳۷۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
آیین‌نامه اردوها	آیین‌نامه اردوهای دانشجویی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (مصوب ۱۳۹۵ شورای اسلامی شدن دانشگاه‌ها)
آیین‌نامه استفاده از وام	آیین‌نامه نحوه استفاده از وام‌های صندوق رفاه دانشجویان در داخل کشور (مصوب ۱۳۸۷ هیئت‌امناى صندوق رفاه)
آیین‌نامه انجمن‌ها	آیین‌نامه انجمن‌ها و اتحادیه‌های علمی دانشجویی (مصوب ۱۳۸۷ وزارت علوم)

عناوین اختصاری	عناوین کامل
آیین نامه انجمن های ورزشی	آیین نامه انجمن های ورزشی دانشجویی دانشکده ها و خوابگاهها (مصوب ۱۳۷۹ شورای عالی تربیت بدنی و ورزش دانشگاهها)
آیین نامه انضباطی	آیین نامه انضباطی دانشجویان (مصوب ۱۳۷۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
آیین نامه تشکل ها	آیین نامه تشکل های اسلامی دانشگاهیان و الحاقات بعدی (مصوب ۱۳۷۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
آیین نامه خوابگاهها	آیین نامه نحوه واگذاری و اداره خوابگاه دانشجویی (مصوب ۱۳۸۳ وزارت علوم)
آیین نامه دانشجوی نمونه	آیین نامه اجرایی جشنواره دانشجوی نمونه (مصوب وزارت علوم و وزارت بهداشت؛ آبان ۱۳۹۴)
آیین نامه دکتری	آیین نامه دوره دکتری (مصوب ۱۳۹۳ وزارت علوم)
آیین نامه شورای صنفی	آیین نامه شورای صنفی و رفاهی دانشجویان دانشگاه های کشور (مصوب ۱۳۹۵ وزارت علوم)
آیین نامه کاردانی و کارشناسی	آیین نامه آموزشی دوره های کاردانی، کارشناسی پیوسته و ناپیوسته (مصوب ۱۳۹۳ وزارت علوم)

عناوین اختصاری	عناوین کامل
آیین نامه کارشناسی ارشد	آیین نامه کارشناسی ارشد ناپیوسته (مصوب ۱۳۹۳ وزارت علوم)
آیین نامه کانون‌ها	آیین نامه کانون‌های فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (مصوب ۱۳۸۸ وزارت علوم و وزارت بهداشت)
آیین نامه کرسی‌ها	آیین نامه تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی (مصوب ۱۳۹۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
آیین نامه گفتگوی آزاد	آیین نامه برگزاری جلسات خانه ملی گفتگوی آزاد (مصوب ۱۳۸۵ هیئت حمایت از کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره)
آیین نامه مدیریت دانشگاه‌ها	آیین نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری (مصوب ۱۳۸۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
آیین نامه میهمانی و انتقال	آیین نامه میهمانی و انتقال دوره‌های کردانی و کارشناسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیردولتی مصوب وزارت علوم (ابلاغیه شماره ۱۵۵۰۳ و الصاقات و اصلاحات بعدی آن)

عناوین اختصاری	عناوین کامل
اساسنامه گفتگوی آزاد	اساسنامه خانه ملی گفتگوی آزاد (مصوب ۱۳۸۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
اصول کلی تأسیس بسیج	اصول کلی نحوه تأسیس بسیج دانشجویی (مصوب ۱۳۶۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
دستورالعمل اتحادیه تشکلهای	دستورالعمل اجرایی آییننامه اتحادیه تشکلهای اسلامی دانشگاهیان (مصوب ۱۳۸۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
دستورالعمل اجرایی نشریات	دستورالعمل اجرایی ناظر بر فعالیت نشریات دانشگاهی (مصوب ۱۳۸۶ وزارت علوم و وزارت بهداشت)
دستورالعمل انضباطی	دستورالعمل اجرایی رسیدگی به تخلفات انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۴/۱۲/۱ وزارت علوم)
دستورالعمل استفاده از وام	دستورالعمل اجرایی آییننامه نحوه استفاده از وامهای صندوق رفاه دانشجویان در داخل کشور (مصوب ۱۳۸۷ هیئت امنای صندوق رفاه)
دستورالعمل تسهیلات رفاهی	دستورالعمل اعطا و بازپرداخت تسهیلات رفاهی به دانشجویان ممتاز و نمونه (مصوب ۱۳۸۲ هیئت امنای صندوق رفاه)

عناوین اختصاری	عناوین کامل
دستورالعمل تشکل‌ها	دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه تشکل‌های اسلامی دانشگاهیان (مصوب ۱۳۸۲ وزارت علوم و وزارت بهداشت)
دستورالعمل کار دانشجویی	دستورالعمل کار دانشجویی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (مصوب ۹۵/۱۰/۱۸ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)
دستورالعمل شورای صنفی	دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه شورای صنفی رفاهی (مصوب ۱۳۹۱، هیئت مرکزی نظارت بر شواری صنفی و رفاهی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی)
شیوه‌نامه انتخابات مدیران مسئول	شیوه‌نامه انتخابات مدیران مسئول نشریات دانشگاهی (مصوب ۱۳۹۵ شورای مرکزی ناظر بر نشریات دانشگاهی)
شیوه‌نامه انضباطی	شیوه‌نامه اجرایی انضباطی دانشجویان (مصوب ۱۳۸۸ وزارت علوم)
ضوابط ناظر بر نشریات	ضوابط ناظر بر فعالیت نشریات دانشگاهی (مصوب ۱۳۸۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
قانون اساسی	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
قانون برقراری عدالت آموزشی	قانون برقراری عدالت آموزشی در پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی و تخصصی (مصوب ۱۳۸۹/۱/۲۹ مجلس شورای اسلامی)

عناوین اختصاری	عناوین کامل
قانون تشکیل و تقویت بسیج	قانون تشکیل، تقویت و توسعه بسیج دانشجویی (مصوب ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی)
قانون دسترسی به اطلاعات	قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات (مصوب ۱۳۸۸ مجلس شورای اسلامی)
قانون مطبوعات	قانون مطبوعات جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۹ مجلس شورای اسلامی)
منشور حقوق شهروندی	منشور حقوق شهروندی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵، ریاست جمهوری اسلامی ایران)
نظام‌نامه توسعه ورزش همگانی	نظام‌نامه اجرایی توسعه ورزش‌های همگانی، تفریحات سالم، ورزش‌های بومی محلی و ورزش‌های باستانی (مصوب ۱۳۹۲ سازمان امور دانشجویان)